פרעסע ארכיון

שיקאגא

"CHICAGO" ליטעראַרישער חדש זשורנאַל

LITERARY MONTHLY IN YIDDISH

1932

דעצעמבער-
יאַנואַר

1933

MEYER ZOLOTAREFF
EDITOR and PUBLISHER

פרייז 15 סענט

„עס איז אנדערש"

זאַנען מענשען וועגען

פאַרני'ס אַלפּקראַ

פּרופּט עס נאָר איינמאָהל—ווען אייער פערדייאונג איז געשטערט—ווען אייער שטולגאַנג איז ניט רעגולאַר—ווען אייער שטול איז ניט רוהיג—ווען וויטאַגען קוועלען אייער קערפּער—ווען איהר פיעלט מיד און אויסגעמאַטערט.

עס געפינט זיך ניט אין דראָגסטאָרס. עס ווערט צוגעשטעלט נאָר בּאַ ספּעציעלע אַגענטען, אָדער דירעקט פון דער לאַבּאָראַטאָריע פון

DR. PETER FAHRNEY & SONS CO.
2501 Washington Blvd. CHICAGO, ILL.

צוגעשטעלט אין קענערע פּריי און אַפּצאָהל.

P. O. NEWS CO.

I. B. URY, President

צייטונגען, זשורנאַלן און בּיכער

37 W. MONROE STREET
Chicago, Ill.

דער פּראַקטישסטער וועג צו פּאַרזאָרגן אייערע קרובים און פריינד אין רוסלאַנד מיט שפּייז, קליידער אָדער אַנדערע נויטוועדיגקייטן איז דורך דעם

"טאָרגסין" דעפּאַרטמענט

— פון —

Am-Derutra Transport Corp.

Torgsin Branch

30 W. WASHINGTON, SUITE 1632

Tel. State 5541

א "טאָרגסין" אָרדער דערמעגלאַכט אייערע קרובים צו קריגן שפּייז אָדער אַנדערע זאַכן אין דער נאָנטסטער "טאָרגסין" סטאָר,

אויף בּאַשטימטע פּרייזן

דאָס איז ניט א בּאַנק, נאָר א דירעקטע אָפּטיילונג פון "טאָרגסין" אין סאָוועטן לאַנד.

לשנה טובה תכתבו

פאָרעין דעפּאַרטמענט

נ. סאַלניקי, מענעדזשער

ליבּערטי

טראַסט און סייווינגס בּאַנק

רוזוועלט ראָוד און קעדזי עווענױ

געלט געשיקט איבּעראַל.

א כתיבה וחתימה טובה

פון די נאָרד שיקאַגאָ לאָנדרי

ווינטשן מיר אַלע אונזערע קאַסטאָמערס און פּאַטראָנייזער צום נייעם יאָר

א שנת חיים ושלום

הערי שעפּנער און סאָנס, אייגענטימער.

אַן אינטעליגענטער מענטש מוז אַריינקומען אין

צעשינסקי'ס בּוך געשעפט

בּיכער, צייטונגען און זשורנאַלען
פון ארבע פנות העולם,
אין אַלע שפּראַכן

2720 W. DIVISION STREET
Tel. Humboldt 2696 Chicago, Ill.

"CHICAGO"

A LITERARY MONTHLY IN YIDDISH

VOL. 3 DEC.-JANUARY, 1932-1933 No. 26

אין דעם נומער

— — — — — — — — — — — — — (עדיטאָריעל)

מאיר זאָלאָטאַרעוו — — א לויה טאַנץ — — — — — — — — — (ליד)

יוד גר — — — — — — — דורך מיין פענצטער — — — — — — — (ליד)

ברוך גאָלדהאַרט — — — — א דאָרשטיקער ביים קוואַל — — — — — (דערציילונג)

אברהם רייזען — — — — דער באַשיצער — — — — — — — — — (ליד)

מ. טקאַטש — — — — — מיינער לידער — — — — — — — — — (אַרטיקל)

מ. אינדריטץ — — — — פאַנטהעאיזם און שפינאָזיזם — — — — — (ליד)

שלמה שוואַרץ — — — — משה ליב — — — — — — — — — — (ליד)

ב. סענטער — — — — — מיין באָרד און וואָנצן — — — — — — (דערציילונג)

ח. ל. סיימאָן — — — — — שכנים — — — — — — — — — — (אַרטיקל)

יהודה גערטלער — — — — מיט'ן פנים צו די מאַססן — — — — — (ליד)

דר. א. אייסען — — — — טאָמאַס מור — — — — — — — — — (אַרטיקל)

ש. י. טוראַוולין — — — — וואָס אַזוינס איז פאַרט קונסט — — — — (נאָוועלע)

מ. טאָלטשין — — — — — אייאַלא — — — — — — — — — — (אַרטיקל)

אליהו שולמאַן — — — — מאַרקסיסטישע ליטעראַטור — — — — — (אַרטיקל)

פעליקס פעטמאַן — — — — קולטור געזעלשאַפט — — — — — — — (לידער)

ריינה אפער — — — — — קאָרן בלומען — — — — — — — — — (טיפּן)

נחום כיניטש — — — — — זאב (וואָלף) שור — — — — — — — (קריטיק)

דר. א. אייסען — — — — א. לוצקי — — — — — — — — — (אַפאָריזמען)

א. ה. שקאָלניק — — — — וועגן טויט און לעבן — — — — — — (רעצענזיע)

מ. טאָלטשין — — — — — „אַפּ'ן גרעניץ" — — — — — — — (קריטיק)

י. ר. ברינמאַן — — — — חדר — חלומות פון א ראָמאַנטיקער — — — (קריטיק)

י. ר. בריגמאַן — — — — וועגן ביאַלאָסטאָצקיס ביכער — — — — — (ליד אין פּראָזע)

ה. סקולמאַן — — — — — א שטימונג — — — — — — — — —

נאָטיצן

Editor and Publisher: Meyer Zolotareff
1133 S. Homan Ave., Van Buren 3296

SUBSCRIPTION RATES		סובסקריפּשאָן פּרייז	
Single Copies	15c	15ס.	איינצעלנע קאָפּיס
One Year	$2.00	$2.00	א יאָר
One Year Foreign	$2.50	$2.50	קאַנאַדע און אויסלאַנד

576 Fireside Printing Co., 812 W. Van Buren St., Chicago, Illinois

מיר מאַכן אלער האנד

ראָבער סטעמפּס

אין אידיש ענגליש. רוסיש און אלע אנדע-רע שפּראַכן. צו מעסיגע פּרייזן.

אויך קאָרפּ. און נאָטאַרי סי'לס

מעיל אָרדערס פּינקטליך אַטענדעט

NOBLER STAMP & SEAL CO., Inc.
524 S. Dearborn St., Chicago, Ill.
Telephone WABash 6680

פאַרגעצויגן פאַר ראַיעלקייט פון מעהר ווי 12,000 שיקאַגאָ'ר הויז-פרויען

GARDEN CITY
WET WASH
LAUNDRY
3323-41 WEST HARRISON STREET
Phone Van Buren 7200
Suburban Phone Village 7150

די ליטל גאַלערי
AUDITORIUM TOWER
56 E. CONGRESS ST.

מאַכט באַקאַנט די ערשטע אויסשטעל פון בילדער פון באַקאַנטן מאָלער

דוד בעקער

פון 4טן ביז דעם 18טן פעברואר

עס וועט זיין אויסגעשטעלט די נייע סעריע פון האַלידשניטן „די מקובלים" און פילע אנדערע אידישע מאָטיוון.

PUBLIX DENTISTS
3525 W. ROOSEVELT ROAD
Tel. Rockwell 9141

אונזערע פּרייזן נידעריגער ווי אין קאַלעדזש

ציין שמערצלאָז געצויגן פאַר 50ס. פילינגס פון זיל-בער אדער פּאָרסעלין 1.00. קינדערשע ציינער גע-פילט אדער ארויסגענומען 50 סענט.

Unbreakable Plates $17.50
ALL TEETH X-RAY ONLY $1.50
DR. G. A. BERD, Supt.

די פּיאָנערן פרויען אָרגאַניזאַציע

דערעפנט זייער קאַמפּיין מיט א גרויסן

מאַס-מיטינג

מיטוואָך, דעם 1טן פעברואר

דער הויפּט גאַסט פון אָוונט איז דער גרויסער גאַסט פון פּאַלעסטינע

רחל קאַצענעלנסאָן

און אויך אנדערע רעדנער. א שיינע מוזיקאַלישע פּראָגראַם איז צוגעגרייט.

דאָראַ סיימאָן, סעקר.

בעקאַנטמאַכונג

אייער אלטער בעקאַנטער דראַגיסט

מר. רעקאָווען ·

פון דעם אלטן נאָכבאַרשאַפט, פון האַלסטעד און מעקסוועל סטריט, וואָס איה ראָלע קענט פאַר די לעצטע 30 יאָהר,

האָט ווידער איבערגענומען די אַפּ-טו-דייט דראָג סטאָר אין 1315 ס. האַלסטעד סט.

וואו איר קענט קריגן אלעס אין דראָג ליינס: סיי דראָגס, רעצעפּטן, אבדאָמינאַל סופּאָרטס, טראָסעס אזוו. — פון די בעסטע קוואַליטעט און צו די ביי-ליגסטע פרייזן.

מר. רעקאָווען מאַכט די רעצעפּטן פּערזענלאַך, און איז גרייט צו דינען זיינע אלטע קאַסטימערס, אזוי גוט ווי די נייע צום בעסטן צופרידענהייט. מר. רעקאָווען וועט אייך ווידער אָרענטליך בעהאַנדלען. קומט און איבערציינגט זיך נאָכמאָל און גיט אים אַפּ א יישר-כח.

חלילה אין טויטנפאַל טעלעפאָנירט:

די אינדעפּענדענט אידישע אנדערטייקערס

טעל. לאָונדייל 0510. ראָקוועל 9017

און איר זייט פאַרזיכערט דאָס איר וועט באַהאַנ-דעלט ווערן מיט דרך ארץ און פאַראַנטוואָרטונג.

INDEPENDENT JEWISH
UNDERTAKERS
3103 OGDEN AVENUE
Louis Albert, Pres. Robert Albert, Vice-Pres.
Henry Messro, Treasurer

בלע המות לנצח

קאָמפּליט לויה 85

גראַטש אנדערטייקינג קאָ.

GRATCH UNDERTAKING COMPANY
2235 WEST DIVISION STREET
Phones: Brunswick 5900—Humboldt 8412

דר. א. אייסען

א. לוצקי

(„איינדרוקן — בשעת מיין לייענען א. לוצקיס ניי בוך „בראשית — אינמיטן")

לוצקי'ס א ליד פאנגט זיך זייער אפט אן איינפאך און פשוט, ווי א שטילע תפילה. באלד אבער פארקייטלט זיך א זילבע מיט א זילבע, א ווארט מיט א ווארט, און א שורה מיט א שורה, ביז איר דערפילט זיך פלוצים צעווינט, ווי אויף א הוידע אין דער הויך. אזוי שווינגט איר און איר שווינגט, אלץ העכער און העכער, און עס צעזונגט זיך ביי אייך אין הארצן א געזאנג ביז עקסטאז.

אפט, ווען מען לייענט לוצקי'ס לידער, קומט אייך ארויף אויפן דמיון, אויף אייער פארשטעלונגס קראפט, א שיין־אויסגעשטערנט נאכט אין א טיף־בלויען הימל. ווערטער — ווי צעזייטע שטערן ארייגעפאסט אין איין מיסטעריעזער בלויקייט...

דער שטייגער, ווי אזוי די ווערטער און די שורות, אדער שורה'לאך, זיינען אין לוצקי'ס לידער אויסגעשטעלט, האט אויף אונזער אפטישן נערוו א גאנץ אנדער ווירקונג, ווי מיר זיינען צוגעוואוינט צו באקומען פון אנדערע לידער.

עס איז עפעס דא אין דעם סאמע געבוי פון דאס ליד, וואס פירט אייך אוועק, אדער מאכט אייך צו דערהויבן זיך מיט דעם דיכטער; אדער נאר ארפצונידערן אין די טיפע תהום'ען ארונטער, טיף־טיף ארונטער...

אט דער געפיל ווערט נאך מער פארשטארקט, ווען איר פארטיפט זיך אין דער נשמה פון דאס ליד. לייענדיק, הויבט איר אן פילן, ווי איר קלעטערט ממש אויף הויכע, שמאלע, לאנגע לייטערס, וואס גרייכן מיט זייער פאעטישער פילאזאפיע אוש יענעם זייט הימל... אדער, איר דערפילט, ווי איר נידערט ארונטער אויף לאנגע, בויגיקע שטריק, וואס גרייכן דעם טיפסטן אפגרונט פון דער טיפסטער טיפעניש, נאך טיפער ווי דער לעצטער ציקל פון דאנטע'ס גיהנם...

„איז געוועז דער ווי פון איידער־איידער:
נאך און נאך —

„יעדער איצט — וועט ווערן שפעט.
יעדער שפעט — וועט ווערן ווטס.
יעדער ווטס — ווטס ווערן שוין.
יעדער שוין — ווטס ווערן נאך.
יעדער נאך — ווטס ווערן יאך.
יעעדר יאך — ווטס ווערן מאך.
איבער מאך — ווטס וואקסן נאך.
נאך — ווטס ווידער ווערן מאך.
נאכאנאנדער — מאך און נאך.
צו אן אנדער — נאך און נאך."

זייט — 52.

ניט נאר די שורות, און ניט נאר די גראמען, נאר אפילו די זילבן, און אויך די אותיות אין לוצקי'ס לידער בינדן זיך אזוי הארמאניש, אז זיי ווערן מאגנעטיש צוגעצויגן איינס צום אנדערן, ווי די שטערן אין הימל...

לוצקי'ס לידער דארף מען לערנען, ווי מען לערנט א בלאט גמרא מיט אלע מפרשים... זיינע לידער זיינען רמזים'דיק... הפך בה והפך בה דכלה בה. ביי אים איז איידער נאך „פון איידער־איידער" און טיפער נאך פון טיפער־טיפער...

נעמט א שטייגער זיין ליד „איך! — וויל!":

„רוי האט אויפגעראיעט ווי
איז געוועז דער ווי פון איידער־איידער:
איך! וויל!
א ווילן וויל אין מיר צו וועלן!!
זאל פארנומען ווערן א געהילך: — אין!!
וועל איך אריבערהילכן: — איך!!!
איך — פון איבער עכא — העכער!!!!!"

איז עס טאקע א טיף שטיקל גמרא, ווייל גלייך נאכדעם קומט זיין אייגענער „תוספות", אין פעטיט, וואס מאכט קלערער דעם ענין פון אנהויב ביזן סוף... און פארטיפט אייך נאך מער... דאכט זיך אויסגעזאגט, און דאך מער רעטעניש...

אין לוצקי'ס לידער איז דא פיל פון דעם פשוטען פשטל און פשטלדיקן פשט... פון דעם גלייכן זינ־זאג און זיג־זאגעדיגער גלייכקייט... פון פלאכסטער טיפקייט און פון טיפסטער פלאכקייט...

ווי שוין אנגעדייטעט, קען מען מאנכע לוצקיס לידער מיט לייענען אליין ניט אבפטורן. מען מוז זיי לערנען, ווי א טיפן ענין... אמאל ווערט דאס לערנען מאַנאטאן, ער חזר'ט זיך אביסל צו־אפט איבער, טאקע ווי ביים לערנען, אבער דער ניגון פון זיין לערנען איז אלץ מכפר...

לוצקי'ס קראפט ליגט אין אסאסיאציע פון ווערטער און געדאנקען. מיט איין ווארט, מיט איין אות און מיט איין שטריך אפילו, קען ער ארויסכישוף'ען ביי אייך די פיינסטע געפילן און פארבינדן אייך מיט דער טיפער נעדאנקען־וועלט.

לוצקי איז פיל געשטאלטיק אין די ווערטער גופא. דאס ווארט זיינס פארמאגט דאס געשטאלט פון ווארט גופא, דאס געשטאלט פון יעדער זילבע פון דעם ווארט, און אפילו די געשטאלטן וואס שוועבן צווישן די ווערטער און צווישן די אותיות. איך וואלט זאגן, אז דאס טיפע פון דער קבלה פון דעם זוהר אנטפלעקט זיך אין זיין שאפן...

דאס ווארט ביי אים איז ניט נאר דאס ווארט ווי עס איז, „פער־סע", נאר דאס ווארט ווי עס איז געוועזן נאך פאר זיין אייגענעם בראשית, איידער ס'איז אויף דער וועלט געקומען, און אלע גלגולים וואס דאס ווארט וועט נאך דאַרפן דורכמאכן אין זיינע שפעטערדיגע „אמאלן"..

לוצקי צייכנט זיך אויס מיט זיין אויסערגעוויינלאכער קאנצענטרירקייט. עס וואלט גענומען אנדערע אז א שיער פלאץ אויסצודריקן דאס, וואס לוצקי האט בצמצומדיג ארייגעפרעסט אין דרייצן שורות פון זיין מארערן־פילאזאפיש ליד „איז געוועז דער ווי פון איידער־איידער" קאפ. ג.

באפעל פון אומעטום
א גלוסטעניש אין מיר צו ווערן.
א באגערעניש אין מיר — געבערן.
א געדורשט אין מיר צו נערן.
צו פארמערן.
צו צושטערן.
ווידער ווידערן און שטערן.
ווידער נידערן און צערן.
ווידער מינדערן און מערן.
ווידער לינדערן און שווערן.
ווידער מונטערן צו ווערן.
— — — — — — —
איך בין דא! ניט אויפצוהערן.

אין זיין אפטיילונג „קאמף ביי די לעבעדיקע מינים" דערזעט מען לוצקי'ן דעם אמת'ן דיכטער־פובליסיסט. מיר זעען די לעבעדיקע מינים גאר אין גאנצן אנדערש ווי מיר זיינען צוגעוואוינט זיי צו זען ביי קרילאוו'ן, ביי אונזער א. שטיינבערגן, נחום יוד'ן, יהואש'ן, דאליצקי'ן און אנדערע. ביי יענע דיכטער דערקענען מיר די חיות לויט אונזער מעכאנישער און פיזישער וועלט, לויט זייער האנדלונג און באוועגונג. ביי לוצקי'ן אבער, ווערן אונז די אלע לעבעדיקע מיני חיות און באשעפענישן נענטער, ווייל זיי האבן געמיינשאפטלאכעס מיט אונז אין דעם אופן פון טראכטן, פילאזאפירן, און, הויפטזאכלאך, ווייל מיר טיילן זיך מיט זיי מיט אונזער אייגענעם שיקזאל, מיט אונזער אנהויב און מיט אונזער סוף.

דער פיש, דאס פויגעלע, די מילב, די שעפס, די פליג, דער לייב, דער טיגער, דער וואלף און דאס טייבעלע — די אלע זיינען כולל אונז און מיר זיינען כולל זיי, וגורל אחד לכלנו...

„אלע חיות זיינען ערנסט.
פארזארגט.
פארצארנט.
דערנידעריגט.
— — — — — — —
אלע חיות גלאצן מיט באליידיגונג.
אייביגקייט האט זיי באליידיגט.
— — — — — — —
תמיד באדאכט. —
אזוי ווי פילאזאפן.
אזוי ווי פענצטער.
אזוי ווי וויסטע פעלדער
אזוי ווי שווייגן.
אזוי ווי די לבנה."

זייט 154.

אדער:

„א פליגעלע ברויזט אין א פויסט:
אוי לאזט מיך ארויס.
איך האלט עס נישט אויס. —
דער ווייטאג איז גרויס. —
א שטויס אין מיין שויס.
מאך כאטש אביסעלע לויז. —
א לעכעלע בלויז. —
ווי צוקער א ברויז. —
אוי לאז מיך ארויס. —
אויף א רגעלע בלויז.
אט גיי איך באלד אויס."

זייט 166.

אט דא האט איר א גאר קליין ליד, אין עטלאכע שורות בלויז איבערגעגעבן די גאנצע איראניע און די גאנצע הילפלאזיגקייט פון דעם מענשענ'ס מזל.

אין אזעלכע מיני לידער, באווייזט זיך פאר אונז די גאנצע שיינקייט און קראפט פון לוצקי'ס אמת'ן און אייגענארטיגן דיכטערישן שאפן.

א. ה. שקאלניק — סענטענצן און אפאריזמען (וועגן לעבן און טויט)

דאס לעבן פרעגט ניט ווי יונג מען איז און דער טויט — ווי אלט מען איז.

***

ווער עס לויפט צו גיך נאך דעם לעבן, דער באגעגנט צו גיך דעם טויט.

***

דאס לעבן באזינגט דאס שוואכסטע; דער טויט — דאס שטארקסטע.

***

נעמט פון לעבן, וואס עס לאזט זיך, היט אבער אפ זיינע — ווארצלען.

***

אומשטערבלאך איז דער נאכן טויט, ווער ס'איז שטערבלאך ביים לעבן.

***

מענטשן וואלטן געלעבט גארניט שלעכט, ווען זיי וואלטן זיך געהאלטן פאר מענטשן און געלעבט ווי מענטשן; די צרה איז אבער וואס מענטשן האלטן זיך פאר מלאכים און לעבן ווי חיות.

***

די נאטור האט זיך אירע געזעצן; דאס לעבן — זיינע צופאלן.